

פרוטוקול מס' 235

מישיבת ועדת הכלכלה

ביום ה' כ"ה חשוון תשל"ז, 18.11.76, בשעה 10.00

(ת"א, בית החיל)

חברי הועדה:

נכחו:

י. הורביץ - יו"ר
פ. גרופר
מ. דרובלס
י. דרניצקי (יודיק)
י. כהן
א. לבני
י. שערי

מוזמנים:

חבר-הכנסת ח. שמעוני
מ. אביאור - משרד המסחר והתעשייה
ע. שרון - " " "
מ. בר-אל - התאחדות התעשיינים
י. פרלמן - " " "
א. אספינץ - מפעלי נייר חדרה
א. בינשטוק - " " "
י. ורד - " " "
ש. דותם - " " "
ע. רסלר - " " "

מ"מ מזכיר הועדה: ר. שולביץ

רשמה: א. אשמך

ניצול פסולת נייר לשם חסכון במטבע-חוץ, מניעת זיהום הסביבה וכגורם מחנך - הצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת חביב שמעוני

סדר היום:

היו"ר י. הורביץ: גבירותי ורבותי, אני פותח את הישיבה.

זו ישיבה שניה בנושא שהעלה חה"כ שמעוני לסדר היום. לצערי, לא הייתי בישיבה הקודמת. אבקש מחה"כ שמעוני להציג בקצרה את הנושא וגם לומר במה נסתיימה הישיבה הקודמת.

ח. שמעוני: לניצול פסולת נייר יש ערך רב מבחינת החסכון, בארץ חשוב החסכון במטבע חוץ שכיום הוא כ-12 מיליון דולר ויכול להגיע עד כדי 30 מיליון דולר בשנה. כיום מנצלים כ-20% של פסולת הנייר ואפשר להגיע לכדי 35%-40%. העיכוב או הזרז תלויים בשני גורמים עיקריים: האוספים והמעבדים את פסולת הנייר. האיטוף נעשה בארץ על ידי אמניר והועד למען החיל, העיבוד נעשה על ידי אמניר שהיא יזרה-בת של מפעלי נייר חדרה. אמניר טוענת שכושר עיבוד הנייר אינו מנוצל דיו, ויכולה הייתה להגיע להיקף הרבה יותר גדול, על ידי כך לחסוך מטבע חוץ למדינה וגם לעזור למפעל לצאת מן המשבר שהוא שרוי בו.

כדי לנצל את כושר הייצור המלא של אמניר צריך להגביר את האיטוף. היום האיטוף ברובו הוא וולונטרי ולא על בסיס כלכלי. למעשה אין מחיר משמעותי לפסולת נייר. כדי להגביר את האיטוף צריך לערב גורמים כמו הרשויות המקומיות ודרכם את האזרח, שהוא יעשה את המיון בתוך ביתו ולא יערבב פסולת נייר באשפה רגילה.

כדאיות הניצול של פסולת נייר תלויה במדיניות של משרד המסחר והתעשייה. אם המשרד יטיל מכס גבוה יותר על ייבוא נייר, לא על תאית, כדאי יהיה לאסוף פסולת נייר ולעבדה בארץ. כיום רוב הנייר המיובא - נייר לעתונים - כמעט משוחרר ממכס, ויש טוענים שהוא אפילו מוזל. במצב זה אין מוטיבציה להזקק לפסולת נייר בארץ, כי פסולת נייר מעובדת מחדש טובה בעיקר בשביל נייר עתונים.

א. לבני: מהדברים בישיבה הקודמת הביננותי שיש קשיים בשיווק קרטון גלי שנוצר מפסולת נייר מפני שיצרני המיכלים בארץ, שלושה יצרנים עיקריים, מבכרים ייבוא מחו"ל. הטענה הייתה כלפי משרד המסחר והתעשייה שאינו מעודד שימוש בנייר משוחרר בארץ.

היו"ר י. הורביץ: ביקרתי במפעלי נייר חדרה עם כלכלן הועדה ומזכירה דוד לב, והגעתי למסקנה שהנושא הזה צריך לעלות באופן הרחב והמלא ביותר, ולא דרך החלון, כלומר לא דרך איטוף פסולת הנייר, אם כי זה ענין חשוב מאד למשק ולמפעלי נייר חדרה. חשבתי שעד שמישהו מחברי הועדה יעלה את הנושא בהצעה לסדר היום למליאה, ואם ירצה השם המליאה תעביר אותו אלינו, או שחבר הועדה יציע להעלות נושא זה לדיון בוועדה, עלינו להכנס ולדון בענין מפעלי נייר חדרה, אמנם נכנס דרך החלון, אבל ביוזמתנו נפרוץ את החלון ונעשה אותו דלת רחבה. בזה אני מרשה לחברי הועדה לעסוק בענין מפעלי הנייר מכל הזדויות, מכל הכיוונים. תבוא הברכה על חה"כ שמעוני שהעלה את הנושא בהצעה לסדר היום במליאה, ואנחנו עכשיו יכולים רק להרחיב את הנושא - בהסכמת חברי הועדה.

הנושא שנעסק בו מעתה הוא בעיות מפעלי נייר חדרה, הנסיון למצוא להן פתרונות על ידי גורמים שונים. הגורם הראשון בענין זה, מלבד ההנהלה והבעלים, הוא הממשלה. הממשלה עזרה ברוחב יד בהקמת המפעל, לממשלה ולמדינת ישראל יש אינטרס בענין הזה. הייתי מבקש לשמוע אם יש לממשלה עמדה ברורה בענין מפעלי נייר חדרה ומה מתכוונת הממשלה לעשות.

מ. אביאור:
נשאלתי בישיבה הקודמת מהו החסכון האפשרי ולא היו בידי די נתונים. אני רוצה עכשיו למסור כמה נתונים. אם נגביר את השימוש בנייר ממוחזר החסכון התאורטי האפשרי הוא 4 מיליון דולר. יש מיגבלות למה שאפשר לאסוף ובמה שאפשר להשתמש ולקנות. בשלושת התחומים האלה אפשר לעשות משהו. את החומר הנקרא פלוטינג אפשר לייצר מחומר ממוחזר ולמכור אותו ליצירת אריות קרטון. מדובר על היקף של 20 אלף טון, חסכון 200 דולר לטון - 4 מיליון דולר. כיום מפעלי נייר חדרה מוכרים מהחומר הזה כ-3000 טון לשנה והחסכון הוא 600 אלף דולר. החומר המיובא ערכו יותר מ-200 דולר לטון, בערך 300 דולר לטון. אבל הבאנו בחשבון שאפשר לייצא את הפסולת, בחלק מייצאים את הפסולת שמפעלי הנייר יכולים להשתמש בה, והייצואנים מקבלים 50 דולר לטון. כאשר המפעל משתמש בפסולת יש לו הוצאות במטבע חוץ. לכן אמרנו שהחסכון לטונה הוא לא 300 אלא רק 200 דולר. הגורם הכבד השני הוא נייר עתון. השימוש הכולל בנייר עתון הוא כ-35-40 אלף טון לשנה במחיר של כ-400 דולר לטון. כושר ההספקה של מפעלי נייר חדרה בסוג נייר זה הוא כ-17 אלף טון, בערך חצי הצריכה.

ש. רותם:
30 אלף טון. מכונה מס.2 יכולה כל השנה לעשות רק נייר עתון.

מ. אביאור:
סליחה, כנראה שקיבלתי אינפורמציה לא נכונה מאנשי המפעל. גם פה מדובר על חסכון 200 דולר לטון, בערך 3.4 מיליון דולר. אני רוצה להזכיר שהיבוא עולה 400 דולר לטון אבל החסכון הוא רק 200 דולר, כי אי אפשר בסוג זה לקחת מאה אחוז נייר ישן, לוקחים בערך 50% תאית ו-50% נייר ממוחזר.

המוצר השלישי שאפשר לייצר חלקו בארץ הוא קרטון באיכות יותר גבוהה מאשר לאריזה. מתוך כמות של 12 אלף טון לשנה שמיובאת על ידי ייבואנים וצרכנים שונים, בין היתר ייבואנים גדולים בתחום זה הם יצרני הסיגריות שמשתמשים בסוג קרטון זה לאריות הסיגריות, מ-12 אלף טון אפשר היה לייצר כמחצית בארץ. החסכון הצפוי כאן הוא כ-300 דולר לטון, כלומר 1.8 מיליון דולר.

יש סיבות שונות לכך שעד עצם היום הזה מפעלי נייר חדרה אינם מספקים כל מה שאפשר היה לספק בארץ. הסיבה העיקרית היא שלא קונים מה שהם מסוגלים לייצר.

ע. ששון:
עד לפני כשנה לא היה ספק בדבר רווחיות המפעל. במשך 15 שנה המפעל היה רווחי וסיפק נייר זול יותר מאשר בשוק הבינלאומי ולכן כמעט לא היה ייבוא נייר. באותן שנים היתה עליה גדולה מאוד במחיר הנייר בשוק העולמי, ואילו הפיקוח על המחירים בארץ לא נתן למפעל להעלות מחירים באותו קצב שעלו בשוק העולמי. הנייר בארץ היה זול מאשר בחו"ל, ולכן אחת הטענות של מפעלי נייר חדרה היא שאילו נחנו להם יד חופשית בקביעת מחירים לפי השוק העולמי, היו להם היום רווחות גדולות יותר ובעיות קטנות יותר.

מפעלי נייר חדרה הגיעו למסקנה שדרושה הרחבה, הגישו את התכנית, התכנית נבדה גם על ידי הבנק לפיתוח התעשייה וגם על ידינו, ולכל הדעות העסק היה כדאי. המדינה צורכת הרבה יותר נייר מאשר המפעל מייצר, היא מייבאת נייר, מוציאה על זה מטבע חוץ, וכדאי להרחיב מפעל שהתנסה והוכיח שהוא יכול לייצר בייעילות ולהרוויח. אבל בינתיים קרה משהו במשק הישראלי, שלמפעל בוודאי לא היתה שליטה עליו. כאשר הגישו את התכנית הסכום הדרוש היה כ-80

מיליון לירות. מאז היו במשק פיחותים והתייקרויות בשעור של כ-120% - 150%, וזה הביא לא רק אותם אלא גם מפעלים אחרים למצב קשה.

המפעל תיכנן לייצר סוגים מסוימים של נייר שלמרביתם מובטח שוק מקומי. אבל המדינה מעודדת לא רק הקמת מפעלים, היא מעודדת גם הסכמים בינלאומיים, ובמשך הזמן נחתמו הסכמים בינלאומיים, מדינת ישראל חברה בגאט"ס, יש לה הסכם עם השוק המשותף. אנחנו לא חופשיים לעשות מה שאנחנו רוצים, או מה שמישהו חושב שרצוי לעשות, איננו יכולים להעלות מכסים או למנוע ייבוא נייר.

היו"ר י. הורביץ: המפעל נתון במשבר חמור בגלל חוסר שיווק. האם יכולה הממשלה לעזור, אולי במימון, אולי בנסיון להשפיע על ספקים בחו"ל לותר על חוזים עם קונים בישראל, אולי בנסיון להגביר את השיווק בארץ על ידי פניה לצרכני הנייר.

פ. גרופר: בישיבה הקודמת ביקשתי לשמוע מדוע משרד המסחר והתעשייה לא יכול לדאוג לשיווק של הנייר המיוצר בחדרה, ובפרט מלאי של כ-25 אלף טון קרטון שעבר את כל בדיקות הטיב והוא מונח במחסנים.

ע. ששון: המפעל מסוגל כיום למכור לצרכנים סוגי נייר חדשים, שלפני שנה לא יכול היה לספק, בכמות 30 - 40 אלף טון: 15 - 20 אלף טון נייר פלוטינג, 15 - 20 אלף טון נייר עתון. זוהי תוצאה של ההרחבה. המפעל יכול לספק 15 - 20 אלף טון נייר עתון, אבל העתונים הסכימו לקנות אצלו ב-1977 כ-10 אלפים טון. לפני שנה עוד לא יכול היה המפעל לספק לעתונים יותר מ-4-5 אלפים טון, כי מבחינת המשק כדאי היה לייצר סוגים יותר יקרים של נייר. כאשר הביאו את המכונה הרביעית, יכול היה המפעל לשחרר אחת המכונות ולייצר יותר נייר עתון. העתונים צורפים בשנה כ-35 אלף טון, יכולים היו לקנות בחדרה 15 - 20 אלף טון. אבל חתמו על הסכם שבשנה השוטפת יקנו כ-8000 טון ובשנה הבאה כ-10,000 טון או קצת יותר, לפי העליה בצריכה. מדוע אין העתונים קונים יותר נייר בחדרה? העתונים טוענים שלפני שנים או שלוש שנים מפעלי נייר חדרה לא הסכימו לספק להם יותר מ-5000-6000 טון, כי העדיפו לייצר נייר יקר ואולי יותר רווחי, ואז נאלצו העתונים לחתום על הסכם תלת-שנתי, עם אפשרות הארכה לשנה או שנתיים, עם מפעל סטורה בשוודיה. אלולא עשו הסכם זה לא היו מקבלים די נייר והיתה סכנה לעתונות הישראלית. ניסינו להניא אותם ולהמשיך במדיניות זאת, אבל הם טוענים שלא יוכלו להפר הסכם עם גורם מוכר, שאולי גם בעתיד יהיו תלויים בו, כי בחדרה לא יוכלו לקבל 35 אלף טון. נדמה לי שהממשלה לא יכולה לחייב את איגוד העתונים לבטל הסכם עם גורם בינלאומי. הם טוענים שעשו מאמץ לשכנע את השוודים לאפשר להם לקנות קצת פחות בשנה זו ובשנה הבאה, כדי שיוכלו לקנות בחדרה 8000 טון השנה ו-10000 טון בשנה הבאה. דעתי הפרטית היא שאפשר היה לשכנע את השוודים ולקנות מהם קצת פחות כדי להגדיל את הקנייה בחדרה עד 15 אלף טון. אבל המפעל חתם הסכם עם איגוד העתונים על הספקה של 10 אלפים טון בשנה הבאה, ואני מציע שנציגי המפעל יתנו את התשובה בעניין זה.

יש ארבעה מפעלים מקומיים שצורכים נייר פלוטינג: קרגל - בבעלות אמריקאית, מיכללי כרמל - בבעלות חברת העובדים, לאדו - בבעלות פרטית, עין-המפרץ - בבעלות קיבוצית. עד לפני שנה חדרה בכלל לא יצרה סוג כזה של נייר. הייבוא היה כ-30 אלף טון. חדרה נכנסה למשא ומתן עם ארבעת המפעלים האלה, נתנה להם דוגמאות לבדיקה, ואף אחד לא טען שהתוצרת לא טובה. המפעלים החלו לקנות בחדרה. גם אנחנו קצת לחצנו בכיוון זה. אני מעריך שבשנה הבאה יקנו 7000 - 10000 טון, כאשר הם יכולים לקנות 20 אלף טון וחדרה יכולה

לספק 20 אלף טון, ויהיה זה חסכון למדינה ויותר זול למפעלים.

מדינת ישראל חתמה על מספר הסכמים, היא חברה בגאט"ט, יש לה הסכם על אזור סחר חופשי עם השוק המשותף. ניסיון להעלות מכס בגבולות המותרים והמתקבלים על דעת ארגונים בינלאומיים. העלינו את הנושא של נייר פלוטינג בוועדה לייבוא מתחרה. היום המכס הוא 12% אבל יש פטור מוחנה כך שהמכס על נייר זה הוא 3% בלבד. טענו ש-70% מיועדים לאריזות לייצוא, וכיוון שלא רצינו לעכב אריזה ביקשנו להטיל רק 3% מכס. על נייר עתון המכס הוא כ-13%, אבל יש הנחה והמכס הוא 100 לירות לטון, בערך 3% - 4%. המלצנו לבטל את הפטור המוחנה ולהעלות את המכס ל-12%, כדי שהצרכנים המקומיים יקנו יותר נייר בחדרה. התגובה של המפעלים המשתמשים בפלוטינג היא שמכיוון ש-70% מהנייר הם לאריזה לייצוא, ממילא יקבלו את המכס בחזרה, אם נכריה אותם לקנות את 30% הנותרים בארץ, והם לא ירצו לקנות, תתייקר האריזה ב-2-3%. אנחנו מנסים לשכנע את הצרכנים, השכנוע נעשה החל מהפקיד הנמוך ביותר במשרד המסחר והתעשייה ועד השר. אנחנו מצמינים שתהיה תזוזה. בשני סוגי נייר אלה בלבד יכול המפעל לספק כ-40 אלף טון, וזה הרבה מאד, כ-70%-80% יותר מהתפוקה של המכונה הרביעית.

הינ"ר י. הורביץ: האם משרדי הממשלה והמדפיס-הממשלתי קונים נייר רק בארץ?

ע. ששון: נייר לספרי טלפון קונה המדפיס הממשלתי בארץ, וזו הכמות הגדולה ביותר.

מה עשינו כדי להקל על המפעל? דאגנו שמפעלי נייר חדרה יקבלו כ-70% מההשקעה באשראי מכוון. מבקר המדינה בודק עכשיו אם נהגנו נכון בענין זה והמשרד יצטרך להשיב על שאלות המבקר. התחשבנו בעתה שהמפעל התחיל להשקיע כאשר ההשקעה היתה כדאית, ונכנס למשבר בכלל הארועים במשק. הריבית על האשראי היא כיום 17%, על החלק הראשון היתה הריבית 12%.

ש. רותם: התמונה שצייר מר ששון היא נכונה. משרד המסחר והתעשייה עשה נסיונות לעזור למפעלי נייר חדרה. אבל האלמנט החשוב בכל הענין הזה הוא הזמן. עברה כשנה מאז הפעלנו את המכונה החדשה ונוסף כושר ייצור של 50 אלף טון, ואנחנו עוסקים כל הזמן בשכנוע, הבעת כוונות טובות ורצון טוב גם מצד העתונים וגם מצד חברת קרגל. ברור לי שבסופו של דבר נגיע למכירה של כושר הייצור שלנו, אבל אם זה יהיה בעוד שנתיים - יהיה מאוחר מדי. אינני יודע אם נהיה קיימים בעוד שנתיים, או אם בינתיים נצטרך לבוא לממשלה ולבקש תמיכה ומענקים של מיליונים, שבעצם אין בהם שום צורך.

אלמנט הזמן הוא החשוב. יתכן שאנשי משרד המסחר והתעשייה, שצריכים להיות גם ספונסורים של קרגל ואחרים, יש להם קושי מסוים להפעיל לחץ. אני חושב שצריכה להיות החלטה תקיפה של ועדת הכלכלה, שיש ליצור לחץ על משרד המסחר והתעשייה וגם על העתונים ועל קרגל, כדי לבטל את פער הזמן.

י. דרניצקי (יודין): כמה זה יכול לתת לכם?

ש. רותם: זה יכול לתת לנו 20-30 אלף טון שאנחנו זקוקים להם.

פניתי למשרד המסחר והתעשייה ושאלתי מדוע אין הממשלה יכולה לפנות למפעל השוודי כדי שיוותר לעתונות הישראלית.

מפעל סטורה מוכר 400 אלף טון בשנה, הוא צריך לוותר בסך הכל על 6000 טון בשנה הבאה. לא די לדבר. צריך לנסות להזיז דברים. הצעתי את ההצעה למשרד המסחר והתעשייה לפני שלושה חודשים. מדוע אי אפשר לנסות לפעול בכיוון כזה?

אנחנו יודעים שאיגוד העתונים הוא איגוד חזק. השרים לא כל כך אוהבים להתנגש בו, גם לאנשי המפלגות יש רגישות בנושא זה. ברור שלמפעל תעשייתי רגיל אין אפשרות של לחץ על גורם כזה. משום כך חתמתי על החוזה עם העתונים. שר האוצר ושר המסחר והתעשייה באו אלי בטענות למה חתמתי על ההסכם עם העתונים. עוד המנכ"ל הקודם חימוביץ ז'ל בתחילת השנה התחיל לנהל משא ומתן עם העתונים. היה לחץ של משרדי האוצר והמסחר והתעשייה, ולא יצא ממנו שום דבר. המפעל צריך היה להסגר ל-3 - 4 שבועות. נאלצנו לחתום. הוכתבה לנו חתימה, ואתה יודע זאת.

ע. ששון: אני לא יודע זאת. זה לא נכון. העמדתם את השר במצב מאד לא נוח. השר כתב מכתב חריף לאיגוד העתונים, ולאחר יום הלכתם וחתמם אתם על הסכם.

ש. רותם: מה נעשה בחצי השנה לפני שחתמנו?

קרגן הוא בבעלות של שני מפעלי נייר אמריקאיים. יש לו מונופול מסוים, אינני יודע אם המונופול הוא פורמלי, או יותר היסטורי, אבל נוהגים בו זהירות רבה. משרד המסחר והתעשייה לוחץ על המפעל כבר חודשים רבים, ואילו המפעל הולך בקצב שלו, הוא מנסה לאט לאט ללכת לקראתנו. אבל אני חוזר ואומר, הקצב הוא שהורג אותנו. יופיע הצדק מיד, אחרת לא יהיה לו בפני מי להופיע. הם עשו מבצע גדול והזמינו 1200 טון ל-4 חודשים. זה לא פותר שום בעיה. זאת סתימת פה.

משרד מסחר ותעשייה הבטיח לנו לסגור רשיונות ייבוא לתקופה מסוימת, כדי שלא יהיה עוד מלאי של ייבוא. אני חושב שצריך להיות לחץ הרבה יותר רציני על קרגל ואחרים. בשנה האחרונה הייבוא גדול יותר מאשר היה כל השנים. הרבה ייבואנים מתעשרים. הסיבה היא שיש באירופה שפל בענף הנייר, יש עודף כושר ייצור. יש הרבה מפעלים, ודווקא לא מהשוק המשותף, מפעלים מפורטוגל וספרד שמוכרים במחירי היצף, כמעט מחיר חומרי הגלם. לדעתי, המדינה לא ערוכה לעמוד בפני היצף. אמריקה ערוכה לכך, מדינת ישראל אינה ערוכה. היא מנסה לעשות משהו באמצעים הפיסקליים המעטים שיש לה, ולא די בכך. מדוע אי אפשר בצורה יותר דינמית ודרסטית לסגור את הפער כדי שתהיה לנו הגנה? סף ההיצף צריך להיות אותו מחיר שמשלם סיטונאי בגרמניה, צרפת ואנגליה, מדוע בארץ המחיר צריך להיות זול ב-50 דולר?

אלה הם שלושת הנושאים העיקריים שתוף חודשיים יכולים לשנות את התמונה, ובמקום שמפעלי נייר חדרה יגמרו כל חודש בהפסד 3 מיליון לירות, תהיה אפשרות גם לחסוך מטבע חוץ ולא נצטרך לפטר מאות עובדים. למה לא תהיה לנו הגנה כמו שיש בשוק המשותף, שם יש מכס 12%.

בענין פסולת נייר יש לנו תוספת לחומר שמסרנו לחברי הועדה בישיבה הקודמת. אני חושב שהממשלה יכולה לעשות כמה צעדים שיגבירו את איסוף פסולת הנייר. הממשלה יכולה לעזור בפרסום, בחינוך האזרח לחסכון. אנחנו נשקענו 15 מיליון לירות בחברה שעוסקת רק באיסוף פסולת נייר. גורמים פרטיים לא השקיעו בזה, גם הועד למען החיל לא השקיע.

ועדת הכנסת יכולה ללחוץ על הממשלה לעזור בפרסום ותקציב, ועל הרשויות המקומיות שיעמידו לרשותנו שטחים לאיסוף הנייר, במקום שנצטרך לשלם מיליונים. אנחנו צריכים להשקיע אלף לירות בכל מיכל לאיסוף נייר, וזה חוסך חלק מההוצאות השוטפות של הרשויות המקומיות לפינוי אשפה.

הי"ר י. הורביץ:
אני משוכנע שאנשי מטחר ותעשייה לא רק חרדים לגורל המפעל אלא גם מלווים אותו בכל, בוודאי יש גם קשר אישי עם האנשים במפעל בסדר גודל כזה. הטענות שיש לי הן לא למשרד או לעובדים, אלא למדיניות. אני רוצה להביא דוגמה מענף אחר.

אפשר לקנות בחו"ל אבקת חלב מ-35% -40% מן המחיר בארץ, האבקה טובה כמו חלב, בעצם היא חלב שיבשו אותו ואפשר לשחזר אותו. מציעים לנו אבקת חלב ב-5 לירות לק"ג, הייבואנים רצים אחרינו, ואנחנו יכולים לקבל אבקת חלב וק ב-12 לירות, כי משרד החקלאות חייב לעמוד בהתחייבות כלפי החקלאים לגבי מחיר החלב. משרד החקלאות אומר: אלה הם מחירי היצף, אין זה הוגן שהחקלאי שלנו יעמוד חשוף בפני מאמץ של ענפים או ממשלות בחו"ל, שיש להם אינטרסים שלהם, לא כלכליים בלבד. הממשלה עשתה הסכמים על תכנון, והיא צריכה לעמוד בהם.

כמובן שהדברים אינם דומים, תנובה וטנא הם לא מעריב וידיעות-אחרונות. אבל בכל זאת... אילו היתה כאן רק בעיה של בעלי המניות, אולי אפשר היה עוד להתעלם. אבל הרי במפעל הזה מדינת ישראל השקיעה מאות מיליונים לירות. כבר אינני מדבר על כך שעובדים במפעל 1800 פועלים.

אני לא מבקש שהשר יסע לשוודיה להתחנן שהמפעל יתיר את החוזה, אבל מדוע הנספח הכלכלי בשוודיה לא ידבר? או אולי לאיגוד המו"לים נוח לקנות את הנייר משוודיה, אולי יש עוד סיבות. אני מבקש לדעת מה עשו כדי להתיר את החוזה.

אני נחרד למחשבה שהמפעל רץ להשיג כסף בריבית של 40%. מי יוכל לקום מזה? איפה משרד המסחר והתעשייה? צריך לעשות כל מה שאפשר. צריך לפנות לבעלים של קרגל קצת בתקיפות, קצת בבקשות, קצת בחמלה וקצת בכעס. עשו מה שעושה כל יהודי כשהוא במצוקה. זו מצוקה שלכם. אם לא יתנו כתף למפעל, עלולה להיות מפולת. אני לא מציע לייקר את הנייר ולהכריח את הצרכנים לקנות בארץ ביוקר. אבל אם נכון הדבר שמחירי הייבוא הם מחירי היצף - איפה אתם? בגזרות אחרות ראיתי איזה אמצעים יש נגד היצף. אם זה עניין של הסכמי שוק, אולי לממשלת ישראל יש יותר כח מאשר למר רותם ולחבריו. למדינת ישראל יש נציגות בשוודיה, אולי צריך מישהו ללכת לחברת סטורה ולהסביר שלממשלת ישראל יש אינטרס עליון שהמפעל בחדרה יתקיים.

א. לבני:
יש דברים שלא נאמרו, אבל נרמזו. דברי מופנים בעיקר אל מר ששון. יתכן שבמקרה זה צריך ללכת בדרכים לא קונבנציונליות. אביא דוגמה.

אילו הייתי מנהל קרגל או מיכלי קרמל לא הייתי רוצה אף לרגע להתעסק עם פלוטינג מחוצרת הארץ. בין בניין פאלאס ובין המכס יש רק סימטה אחת, אבל אלה שני עולמות שונים. לייבואן נוח יותר לקנות במטבע חוץ, כשהוא מייצא מחזירים לו את המכס. כשהוא קונה מחוצרת הארץ, מתחיל ויכוח נצחי. מדוע לא ימכרו מפעלי נייר חדרה במטבע חוץ לייצואנים? אם מפעל צריך לשלם לכם בלירות, האשראי עולה לו 35%. אם יש לו חשבון מטבע חוץ, לא עולה לו ריבית, זה נוח לו.

אם תתחילו למכור במטבע חוץ, תכנסו לעידן חדש. משרד המסחר והתעשייה צריך לעזור לכם בכך. כייצואנים תהיו גם זכאים לתמריצים. כל הקולקולציה שלכם תשתנה. אני מציע לכם לחשוב על דרך כזאת.

הפתרון הוא בידי משרד המסחר והתעשייה, ולא רק בבקשות ושכנוע. אינני חושב שבחיי הכלכלה השיטה הטובה היא לבקש לקנות. צריך ליצור תנאים שכדאי יהיה לקנות את התוצרת שלכם, או לפחות שהתנאים יהיו שווים.

נייר פלוטינג יכול לבלוע הרבה פסולת - וזה נושא ההצעה לסדר-היום.

לעתונים אני יכול להציע לצאת בסיסמה: הבה נדפיס פסולת על פסולת.

אם לא מסכימים להצעה שהבאתי בקשר ליצרנים מקומיים שנוח להם יותר לייבא מאשר לקנות תוצרת הארץ, צריך לעזור לכם במימון אשראי ליצרנים מקומיים.

מ. דרובלס: במפעלי נייר חדרה מספר העובדים הוא פי ארבעה ממספר העובדים שהיו בתמנע. נכון ששם היתה בעיה אחרת, בעיה של אילת, אבל כאן מדובר על מספר גדול פי ארבעה. מה חושב המשרד לעשות? תמנע הפסידה מיליונים והיו כאלה שרצו להמשיך להזרים מיליונים כדי להחזיק את הפועלים בתמנע. האם צריך להגיע למצב דומה בחדרה, בלי לנקוט אמצעים מקדימים?

המפעל הוקם על פי תכנון. היכן התכנון? על מה היה מבוסס? כאשר מקימים מפעל בהיקף כזה צריך לדעת מהי התצרוכת המקומיות, מה אפשרויות השוק בחוץ. האם מלכתחילה לא הביאו בחשבון דברים שצריך היה להביאם בחשבון?

לכמה זמן נחתמו החוזים עם השוודים או עם אחרים? מתי יפוג תוקפם? מתי חודשו? אם תהיה הפרת חוזה, במה מדובר?

י. דרניצקי (יודין): אני חושב שחה"כ שמעוני מגלה סבלנות של ברזל, כי הדיון גלש מהנושא שהציע לסדר היום.

ח. שמעוני: מדברים על פיטורים של 1800 עובדים. אמנם השימוש במספר זה הוא קצת דמגוגי, כי לא מדובר על סגירת המפעל כולו. אבל גם פיטורים של מאתיים פועלים הם בעיה קשה מאד.

ש. רותם: חוב של 60 מיליון לירות לשנה - אף אחד לא מוחק לנו.

י. דרניצקי (יודין): אני מקבל ככורח את התפנית בדיוני הועדה ואת הסטייה מהנושא המקורי של ההצעה לסדר היום.

אני לא כל כך בקי בסימטאות עליהן דיבר חבר הכנסת לבני, אבל מעניין איך ברגע הראשון של המצוקה נעלמים כל הדיבורים על התערבות ביורקרטית של הממשלה, על תלות בממשלה, טיפול יתר של הממשלה, כל זה נעלם אצל נציגי כל הזרמים וכל האסכולות ונשארת כתובת אחת ויחידה: הממשלה. אני אומר זאת דווקא לחיוב. בעיני משק מתוכנן והתערבות ממשלתית הן לא מלים מלוכלכות. אני מדבר על זה

כדבר מובן מאליו, בעיקר בארץ עם פרובלמטיקה כמו שלנו.

אני חושב שהדבר הראשון העומד עכשיו לפנינו הוא הצורך למנוע מצב חמור בחדרה. בזה אינני מביע דעתי על כל מה שהיה לפני שנים אחדות, בהיותי חבר הועדה המרכזת של ההסתדרות, הייתי בביקור בקרגל, ושמענו שמפעלי נייר חדרה לא מוכנים לספק להם נייר שביקשו. לכל מפעל יש קוניוקטורה שלו ומדיניות שלו וגם קוצר-ראות שלו, שמתנסם בו כשמגיעים לשעת חשבון נפש. כשאני מבקר עכשיו את קרגל ואת איגוד המו"לים, אני לא מכניס בזה את מפעלי נייר חדרה לקטגוריה של מלאכי השרת, שהם חופשיים מכל אחריות למצב שנוצר במשק הנייר בארץ.

אני רוצה כאן להעלות מחשבה, שמשרד המסחר והתעשייה יצטרך לתרגם אותה. אני מסכים לפנייה למפעלים בשוודיה, אף כי המהלך הזה הוא די מפוקפק בעיני, כי אין מפעל שאוהב לעשות טובות. אם אמנם קיים שפל בענף הנייר באירופה, בוודאי גם המפעל השוודי נלחץ אל הקיר. אני לא בונה הרבה על הענות המפעל השוודי. אבל נוכח הצרה הגדולה שעלולה להיות בחדרה, אני מציע למשרד המסחר והתעשייה ביחד עם גורמים אחרים למצוא מימון למלאי נייר בחדרה, עד גמר החוזים להספקת של נייר מחו"ל. צריך לראות בייצור של המפעל בתקופה זו ייצור מלאי לטווח ארוך, ועל ידי כך לאפשר הפעלתו במימדים אופטימליים. אני חושב שבחשבון סופי זה ישתלם גם מבחינה כלכלית, כי מחירי הנייר עולים. זה יהיה יותר זול מאשר התמוטטות של מפעלי הנייר, לאחר ההשקעה הגדולה בחדרה, וחיפוש פתרון למאות פועלים שייפלטו. לדעתי, זו צריכה להיות הגישה.

יחד עם זאת אני תובע ממשרד המסחר והתעשייה שיאסור כל ייבוא במחירי היצף לישראל. זה יהיה נושא לדיון בוועדה בשבוע הבא, לפי הצעה שהגשתי לסדר היום לפני כמה חודשים. זה מתקשר עם בעיות המטרידות את היצרנים בארץ בקשר לסחורות ומוצרים אחרים. העמדה שלי בעניין זה היא חד משמעית: אנחנו לא חייבים לאף אחד להקל את מצוקותיו הקיימות או המדומות על ידי הצפת הארץ במוצרים המתחרים בייצור שלנו.

לנושא שהעלה חה"כ שמעוני אני רוצה רק לומר. שאני מכיר מעט פעולות כל כך חיוביות מבחינת ההשפעה המשקית, חסכון במטבע חוץ, חינוך חיובי של האזרח לתודעת חסכון, כמו פעולה זו של איסוף פסולת נייר. אני חושב שיש לעודד את הפעולה, להרחיבה וליצור לה כלים מתאימים. אני חושב שהועדה צריכה להמליץ על עידוד בלתי מסויג לפעולה זאת.

היו"ר י. הורביץ:
נצטרך בוודאי עוד לחשוב ולדון על הנושא הכללי. בנושא ניצול פסולת נייר אין חולק על החשיבות ועל הצורך בהמצאת הפעולה. אני מבקש שחברי הכנסת חביב שמעוני ויגאל כהן יערכו הצעת סכום בנושא זה, יפעלו כוועדת-מישנה ויביאו את ההצעה למליאת הועדה.

י. כהן:
נראה לי שההגנה על ייצור הנייר בארץ היא שולית ביותר, היא קטנה מאשר על כל מוצר אחר. נדמה לי שלא די נעשה כדי לתקן את המצב. אי אפשר כך להתייחס למפעל הנתון במשבר. אפשר לעשות יותר, אם על ידי הסכם עם השוק המשותף, או לחץ.

גם אני לא תולה הרבה תקוות בשכנוע של מפעלים ועתוננים. אבל למשרד המסחר והתעשייה יש הרבה דרכים להשפיע. ראינו זאת בעת הדיון על המפעל בירוחם, לממשלה יש מה להגיד לציים. משרד המסחר והתעשייה במו"מ עם המו"לים ועם המפעלים המקומיים לא נקט לשון ברורה ותקיפה: גם אתם סמוכים קצת על שולחננו, צריך לזכור זאת, יש לנו עכשיו אינטרס לאומי לחסוך מטבע חוץ וגם להבריא את המפעל, אתם צריכים לתת יד.

נדמה לי שלא די נעשה בתחום של מכס מגן, ולא די נעשה כדי שמפעלים בארץ יקנו נייר בחדרה.

ע. רסלר: מפעלי נייר חדרה לא סיפקו קרטון גלי כי לא היו מסוגלים לספק, כי לא יכלו לייצר אותו. עד שקנינו את המכונה הרביעית לא היה לנו כושר ייצור למוצר זה.

ש. רותם: נשאלה השאלה על מה התבססנו כאשר הקמנו את המכונה. המדינה צורכת 260 אלף טון נייר וקרטון בשנה. כל כושר הייצור בארץ הוא פחות מ-150 אלף טון. השוק קיים, במיגוון שונה של מוצרים. הבעיה שלנו היא שנתקלנו במערכות רכישה שיש להם חוזים או אינטרסים.

אני רוצה לומר לחבר-הכנסת יודיך שהציע מימון מלאי, שוודיה ממנת זו שנה שניהיאת המלאי של תעשיית הנייר והתאית, כי השוק העולמי הוא גרוע. תעשיית התאית צריכה היתה להסגר. ממשלת שוודיה הקציבה מיליוני כתרדים למימון מלאי עד יעבור זעם. אנחנו לא זקוקים למימון מלאי במשך חמש שנים. הבעיה שלנו היא לעבור קשיים של שנתיים. ההצעה שהציע חה כ יודיך יכולה לעזור לנו.

ע. רסלר: מעולם לא התייעצו אתנו על חידוש חוזים. מעולם לא ראינו חוזה. עד כמה שידוע לנו, משרד האוצר, האגף למטבע חוץ, מעולם לא אישר חוזה בין איגוד המו"לים וגורם חוץ.

א. לבני: בשוודיה או בפנינלנד העיקר הוא ייצור מוצרי נייר. אני חושב ששוודיה תהיה שבעת רצון אם יקנו אצלה יותר תאית ופחות נייר.

ע. ששון: אני לא מטפל באבקת חלב, אבל העובדות ידועות לי. כאשר חתמו על ההסכמים היה מצב מסוים, העדיפו את החקלאות, והשוק יודע זאת. בזמן חתימת ההסכמים המצב בענף פעלנו. אני לא יודע אם לא יעירו לנו פעם שפעלנו לא כשורה. הטלנו תשלום חובה על סוגי נייר עיקריים שמיזבאים במחירים יותר זולים. פעלנו לפי בקשה של מפעלי נייר חדרה. הכנסנו 3 סוגים עיקריים לקטגוריה של תשלום חובה ודנים בסוג רביעי.

היו"ר י. הרביץ: יש אומרים שהמימון של מלאי הנייר של איגוד המו"לים הוא בתנאים מועדפים, תנאים שלא קיימים בשום חומר גלם בשום תעשייה אחרת.

ע. ששון: גם ענין החוזה וגם ההנחה במכס הם בסמכות שר האוצר.

היו"ר י. הרביץ: האם יש עוד תעשייה שבה מימון המלאי הוא בתנאים מיוחדים?

ע. רסלר: הדבר היוצא דופן הוא ביטוח השער לייבוא כזה. העתונים משלמים בערך 12% - 14% על הכסף הזה. הסכום הוא בערך 3 מיליון דולר.

ש. רותם: ידוע לנו שמשרד המסחר התעשייה וביחוד מר ששון נלחמים זה חודשים נגד ההקלות המיוחדות לעתונים.

היו"ר י. הורביץ: יכול להיות שהמדינה היא הגורם להתחרות עם עצמה. נזמין לישיבה הבאה נציגי העתונות ומשרד האוצר.

ע. ששון: אני לא חושב שהממשלה יכולה לפנות לגורמי חוץ בשווייץ כאשר שום צד לחוזה לא מבקש זאת. אם איגוד העתונים יבקש, נעשה זאת ברצון.

ההערה של חה"כ לבני היא נכונה, אבל מפעלי נייר הם במקום השלישי. הם לא ספקים ישירים לייצוא. הם מספקים למפעלי קרטון, מפעלי קרטון מספקים ליצרנים. הנוהל הוא שהיצרן השני עוד יכול להנות ממימון, אבל לא השלישי.

א. לבני: חבדקו מה אפשר לעשות.

ע. ששון: אשר לסיוע, יש שטוענים שכבר עברנו את הגבול. משרדנו מוכן לסייע למפעלי נייר חדרה בגבולות האפשריים, כי המפעל קם כשהיה כדאי. נמשיך לסייע למפעל. אני מוכן לבדוק במשרד אם יש לנו השפעה נוספת במשרד האוצר כדי שנוכל לעשות מעבר למה שעשינו.

חברת קרגל היא חברה-בת של חברה אמריקאית, והיחסים שלה עם החברה-האם הם מסובכים, זה מסובך יותר מאשר ענין הנייר לעתונים.

מ. אביאור: אין לשכוח שכאשר העתונים חתמו על הסכם לפני כשלוש שנים, המצב היה כזה שלא ידעו אם יוכלו להופיע גם לאחר חודש, כי לא היה נייר. כולנו היינו מאושרים כשנחתם החוזה. מישהו הזכיר שאנחנו קונים רק כמה אלפי טונות מתוך 400 אלף שמוכר המפעל השוודי. אבל יש לזה פנים לכאן ולכאן. אנחנו צרכני כל כך קטן, שאפשר להגיד שלא חשוב לחתום אתנו הסכם. קשה היה לנו להשיג הסכם. אני חושב שתהיה זו שגיאה להפר חוזה, מאחר שאנחנו קונה כל כך קטן ולא יודעים מה יהיה בעוד מספר שנים. זהו שוק שיש בו עליות וירידות חדות מאד. בזה אני רוצה לחזק את דבריו של חה"כ יודין.

כולכם יודעים שיותר ויותר אנחנו קשורים בהסכמים. לפני מספר חודשים היתה בעיה של אריחי קיר. היה לחץ על המשרד, העלינו את המכס. לאחר שבועיים היתה כאן משלחת מהשוק האירופי. אינני יודע איך הגיע הדבר לאוזניהם, אולי הייבואנים הדליפו. יבוא האריחים רובו מאיטליה. ביקשנו סליחה וחזרנו בנו כמו ילדים טובים. משתדלים לא להגיע למצב לא נוח.

ש. רותם: ממשלת איטליה הפרה הסכם עם עתונים בישראל. כשהיה מחסור נייר בעולם, ממשלת איטליה הורתה למפעלים שלה להפר הסכם עם עתונים בישראל.

אני מודה לכם.

היו"ר י. הורביץ:

לענין ניצול פסולת נייר נקבע ועדת מישנה שתכין הצעת סיכום לוועדה. אני נותן לחבר הכנסת שמעוני את הזכות גם לסיים את המלאכה, לא רק להתחיל בה. זה"כ שמעוני וכהן יכינו הצעה ויגישו לנו, ואני כמעט משוכנע שההצעה תתקבל על דעת הועדה כולה.

בנושא הכללי נצטרך לשוב ולדון, נזמין גם גורמים נוספים, את משרד האוצר, אולי גם בנק ישראל, וכן את איגוד המו"לים. כדי שתהיה חשיבות להמלצות שלנו, אנחנו צריכים לסיים את הדיונים בהקדם.

הישיבה נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 12.00.